

QR-DIY

Poppentheaterproject

Puppet theatre project

Een tweetalig QR-DIY-project

Het Nederlands-Engelse QR-DIY-poppentheaterproject omvat een twintigtal onderwerpen, waaronder: *Een mondgesnoerde nar* – een figuur van Erwin Olaf, *Wayang kulit en gamelan uit Indonesië*, *De Napolitaanse clown Pulcinella*, *Guignol en zijn vriend de schoenmaker Gnafron* – handpoppen uit Lyon, *Het Europese stangpoppentheater*, *Karagöz en Hacivat* – Turkse schimfiguren, *Chinese schimmen*, het *papieren theater*, *Erotiek in de poppenkast*, en nog heel veel meer.

Getoond worden: traditionele hand- en stangpoppen, wayangfiguren, prenten, theaterattributen, films, voelbare – tactiele – afbeeldingen, en teksten in combischrift (braille met synchroon lopende tekst in zwartschrift). Veel plezier en ... applaus!

Afbeelding: QR-code van tweetalig QR-DIY-project; hoge hoed met de houten kop van de oud-Hollandse Jan Klaassen – handpop. Collectie: Poppenspe(e)lmuseum.

Zie: <https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/pdf/QR-DIY-projectcodeNLEN.pdf>.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Poppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspeelmuseum.nl <https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet154.pdf>
<https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/>

A QR-DIY project in two languages

The Dutch-English QR-DIY puppet theatre project comprises about twenty topics, which include: *A silenced buffoon* - a figure by Dutch photographer Erwin Olaf (1959-2023); *Wayang kulit and gamelan from Indonesia*; *The Neapolitan clown Pulcinella*; *Guignol and his friend Gnafron the cobbler* - hand puppets from Lyon; *European rod marionette theatre*; *Karagöz and Hacivat* - Turkish shadow figures; *Puppet theatre and eroticism*, and a lot more.

The presentation includes hand puppets and rod marionettes, wayang figures, prints, theatre props, films, music, touchable - tactile - images, and texts in combined script (braille with text in printed letter). Give yourself a round of applause!

Image: QR code of the bilingual QR-DIY project; a top hat with the traditional Dutch Jan Klaassen's wooden head - a hand puppet. Collection: Dutch Puppetry Museum.

See: <https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/pdf/QR-DIY-projectcodeNLEN.pdf>.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspeelmuseum.nl <https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet154.pdf>
<https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/>

Inhoud – Table of contents

Nr. 1. Welkom

Openingstijden

Nr. 2. Beeldmerk

Animatiefilmpje met de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn

Nr. 3. De kus van Katrijn

Video tactiel audioboek

Nr. 4. Een kijkje in de poppenkast

Filmimpressies expositie

Nr. 5. Een mondgesnoerde nar

Een geënceneerde foto en een grafische afbeelding

Nr. 6. Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandse jeugd

Prentenboek

Nr. 7. Wayang kulit en gamelan

Wayang-kulitfiguren en een gamelan-instrumentarium

Nr. 8. Trek maar aan het touwtje

Trekpoppen

Nr. 9. Pulcinella

Een Napolitaanse schelm

Nr. 10. Guignol en Gnafron

Traditioneel handpoppentheater uit Lyon

Nr. 11. Europees stangpoppentheater

Sicilië, Brussel, Luik, Antwerpen, Tsjechië en Slowakije

Nr. 12. Karagöz en Hacivat

Turkse schimfiguren

Nr. 13. Erotiek in de poppenkast

Pikanterieën

Nr. 14. Internationale poppentheaterfiguren

Jan Klaassen, Katrijn, Mr Punch, Kasperl en Vitéz László

Nr. 15. Wayangvormen uit Indonesië

Golek, kulit en topeng

Nr. 16. Een tastbare ontmoeting

Een caleidoscoop vol zintuiglijke ervaringen

Nr. 17. Wayang revolusi

Wayang-kulitspel

Nr. 18. De cium van Katrijn

Video en tactiel audioboek voor jong en oud

Nr. 19. Diponegoro

Wayang-kulitspel

Nr. 20. Kancil

Wayang-kulitspel

Nr. 21. Quiz

Nederlands-Indisch vraag-en-antwoordspel

Nr. 22. Papieren theater

Spelen met figuren en decors

Nr. 23. Chinese schimmen

Ombres chinoises en handschaduwspel

QR-DIY Puppet theatre project

No. 1. Welcome

Opening days and times

No. 2. Logo

Animation film with the old-Dutch Jan Klaassen and Katrijn

No. 3. Katrijn's kiss

Video and tactile audio book

No. 4. A look behind the scenes of puppet theatre

Exhibition

No. 5. A silenced buffoon

A photo, a graphic image and a quote

No. 6. The life story of Jan Klaassen

Dutch picture book

No. 7. Wayang kulit and gamelan

Shadow and rod puppet theatre

No. 8. Just pull my strings

Jumping Jack puppets

No. 9. Pulcinella

An Italian clown

No. 10. Guignol and Gnafron

Théâtre Le Guignol de Lyon

No. 11. Rod puppet theatre

Sicily, Brussels, Liège, Antwerp, Czech Republic and Slovakia

No. 12. Karagöz and Hacivat

Shadow figures from Turkey

No. 13. Puppet theatre and eroticism

Provocative associations

No. 14. International puppetry figures

Jan Klaassen, Katrijn, Mr Punch, Kasperl and Vitéz Lászlo

No. 15. Wayang from Indonesia

Golek, kulit and topeng

No. 16. A touch-and-feel meeting

An inspiring kaleidoscope full of sensory experiences

No. 17. Wayang revolusi

Wayang kulit performance

No. 18. De cium –kiss – van Katrijn

Dutch-Indonesian tactile puppetry audio book

No. 19. Diponegoro

Wayang kulit performance

No. 20. Kancil

Wayang kulit prop

No. 21. Quiz

Dutch-Indonesian question and answer game

No. 22. Paper theatre

Juvenile Drama

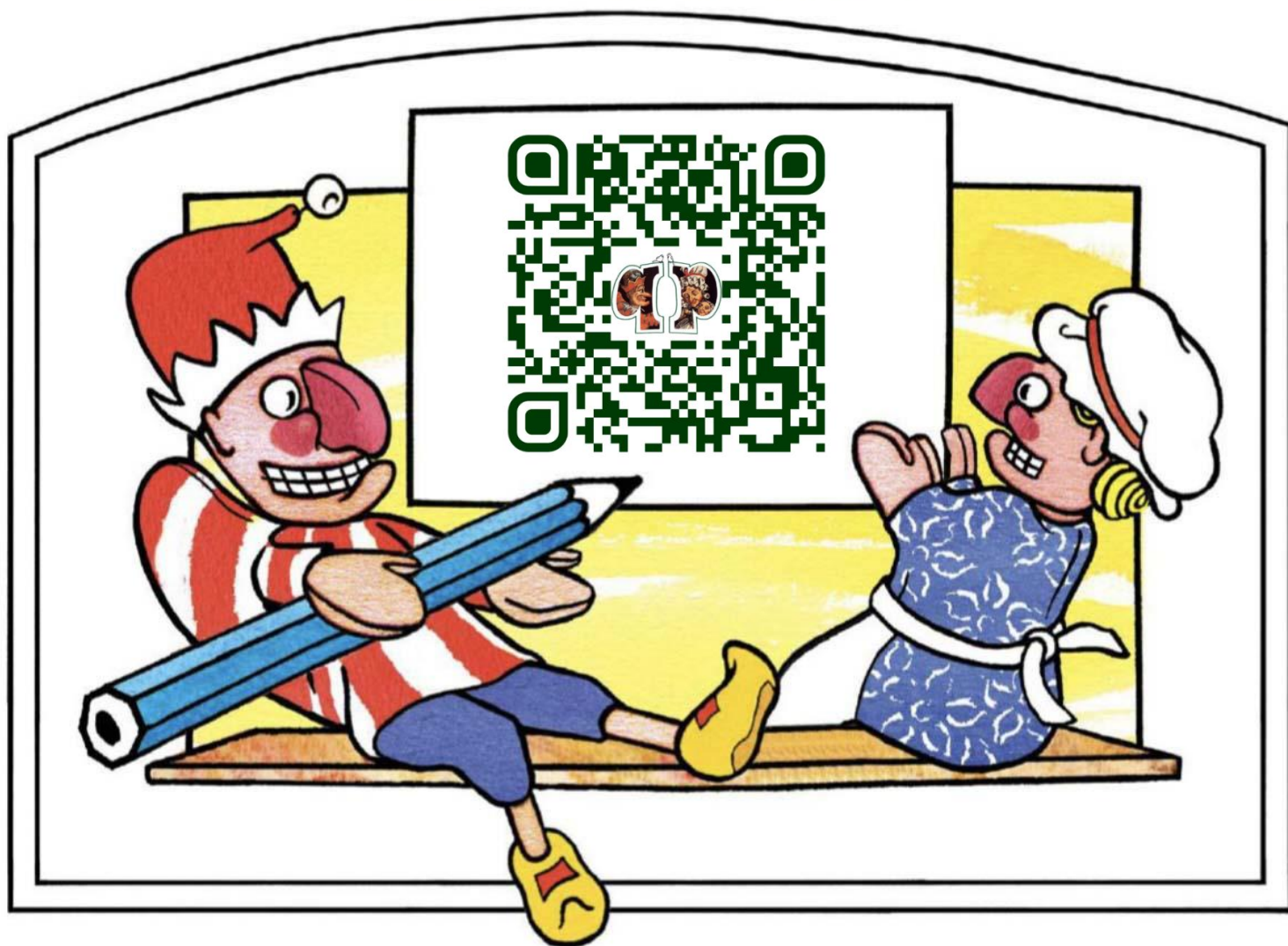
No. 23. Shadow play and shadow puppetry

Ombres chinoises and hand shadows

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Welkom Openingstijden

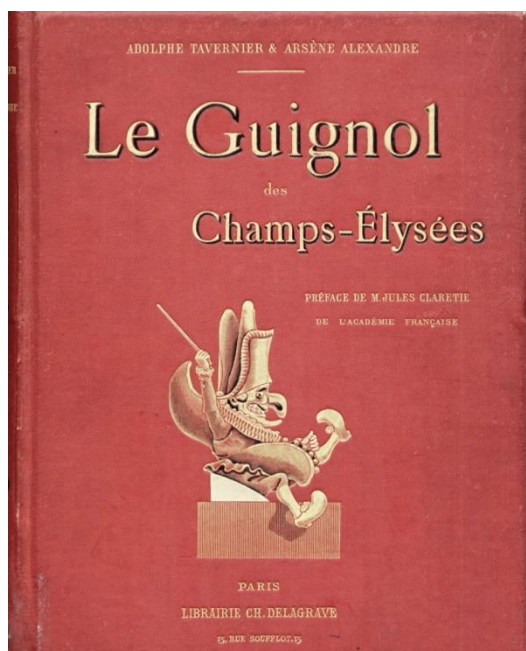
Het Poppenspe(e)lmuseum is geopend op woensdag, zaterdag en zondag van 12.00 tot 17.00 uur. **Reserveren is gewenst.** Voor groepsbezoek kan van de openingsdagen en -tijden worden afgeweken.

Afbeelding: de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn. Handpoppen. Illustratie : Elsje Zwart.
QR-code: website Poppenspe(e)lmuseum. Project, idee en concept: Otto van der Mieden.
QR-DIY: nr. 1. Zie ook: <https://youtube.com/@OTTOPOPMUS>.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/reserverenreservation.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Beeldmerk

Animatiefilmpje met de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn
 De twee figuurtjes in het logo van het Poppenspe(e)lmuseum en in het animatiefilmpje zijn afgeleid van de Franse *Polichinelle*-figuur. Deze is weer verguld afgebeeld op het omslag van het in 1889 uitgegeven boek *Le Guignol des Champs-Élysées* en is herkenbaar aan zijn imponerende hoed, kin, neus, buik en bochel.

Afbeeldingen: in het beeldmerk van het museum zie je links een oud-Hollandse *Jan Klaassen*-figuur afgebeeld: hij hanteert een knuppel. Rechts van deze nakomeling van de Italiaanse *Pulcinella* kun je *Katrijn* – de vrouw van Jan – ontdekken. Ze zwaait met een mattenklopper en wipt met een draad aan haar schoen een letter 'E' uit de naam van het museum. Deze (extra) letter in 'spe(e)l' maakt duidelijk dat het Poppenspe(e)lmuseum niet alleen een erfgoedinstelling is waar je mag rondkijken en studeren, maar waarin de bezoekers ook vaak de vraag wordt gesteld: *Zelf eens proberen?*

De figuurtjes in het museumlogo verwijzen ook naar enkele andere karakteristieke hoofdpersonen uit het negentiende-eeuwse volkspoppentheater, waaronder de Duitse *Kasperl* en de Engelse *Mr Punch* met zijn vrouw *Judy*.

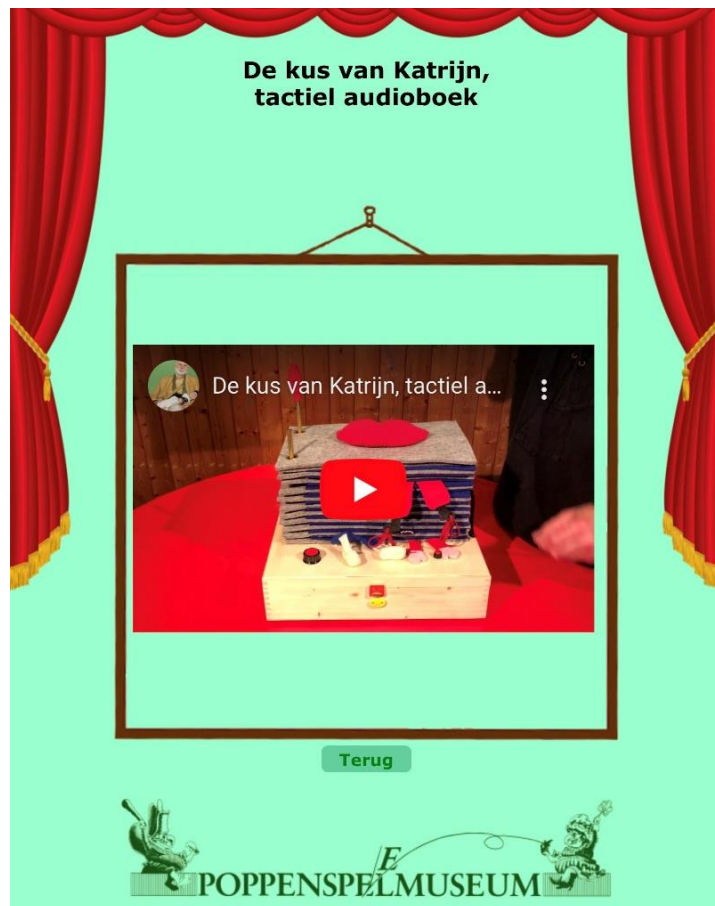
Ontwerp museumlogo: Ad Swier. QR-code: animatiefilm met de oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn. Realisatie: Thomas de Graaf. Project, idee en concept: Otto van der Mieden.
 QR-DIY: nr. 2.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
 Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
 info@poppenspeelmuseum.nl <https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/animatie.html>
<https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/>

De kus van Katrijn

Video tactiel audioboek

Een poppentheater-kijk-voel-ruik-lees-luister-en-spielboek met zes traditionele poppentheaterfiguren: de oud-Hollandse *Jan Klaassen* en zijn vrouw *Katrijn*, *Guignol* en de schoenmaker *Gnafron* uit Frankrijk, *Vitéz László* uit Hongarije en *Pulcinella* uit Italië.

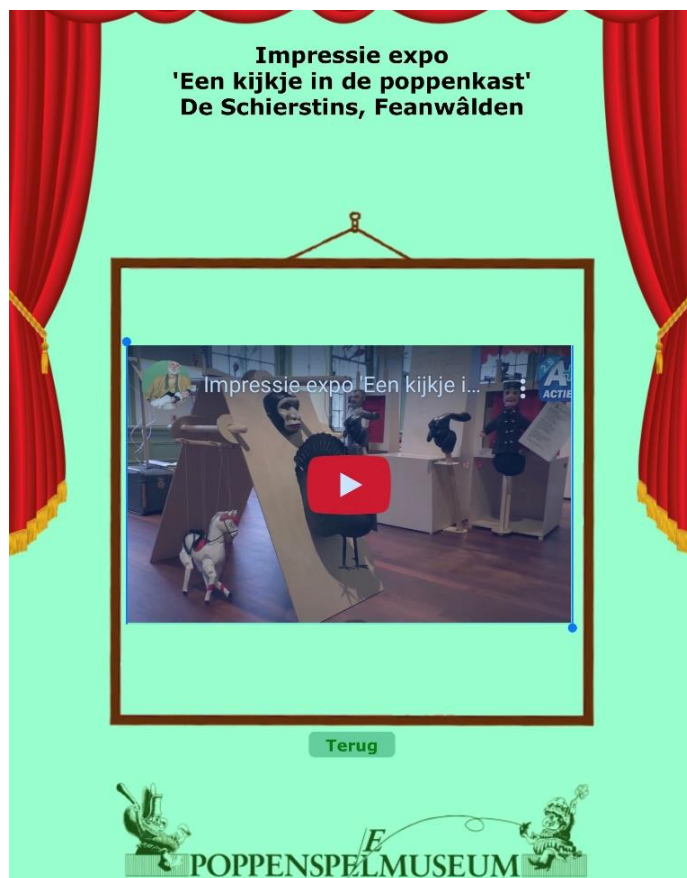

Realisatie: Birgit Tomesen. Inspiratiebron: illustraties van Elsje Zwart. Muziek: 'La musica notturna delle strade di Madrid' – Night Music of the Streets of Madrid ('Minuetto dei Ciechi' – The Minuet of the Blind Beggars – De dans van de blinde bedelaars). Componist: Luigi Boccherini (ca. 1780). Project, idee, concept en tekst: Otto van der Mieden. Braille: CBB. Video: Thomas de Graaf. QR-code: filmregistratie. QR-DIY: nr. 3.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/boek_nl
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Een kijkje in de poppenkast

Filmimpressies expositie

Een poppentheaterproject voor zienden en visueel beperkten met Europese volkspoppentheaterfiguren en wayang uit Indonesië. Een voelbare, educatieve thema-tentoonstelling met multimedia, audio, tactiele afbeeldingen en teksten in grootletter en braille.

Project, idee, teksten, stem en concept: Otto van der Mieden. Video: Robbe van der Mieden.
QR-code: filmregistratie. QR-DIY: nr. 4.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/tentoonstellingen>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Een mondgesnoerde nar

Een geënceneerde foto en een grafische afbeelding

Een mondgesnoerde *paljas*: een foto uit de serie *Blacks* van beeldend kunstenaar Erwin Olaf. Titel: '19 februari 1990'. Voor zienden en visueel beperkten verwerkte illustrator Elsje Zwart beeldelementen uit de geënceneerde foto in een voelbare grafische voorstelling ten behoeve van een reliëftekening. Quote: Simon Vinkenoog.

Afbeeldingen: foto van Erwin Olaf en een tactiele afbeelding van Elsje Zwart. Project: *Een kijkje in de poppenkast*. Braille: CBB. Concept en realisatie: Otto van der Mieden. QR-code: document.

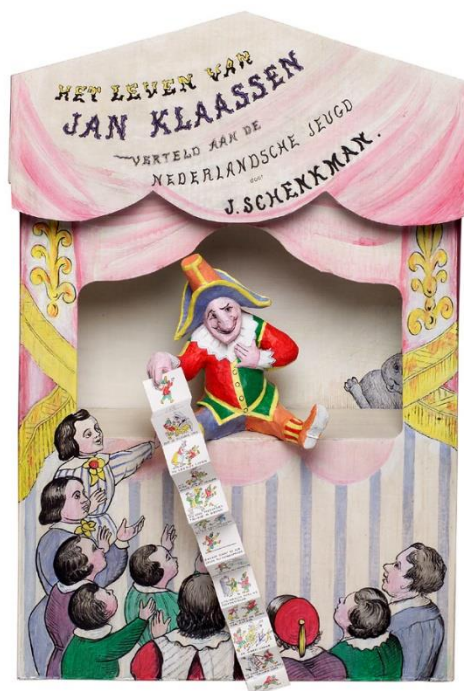
Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Mondgesnoerdepaljas.pdf>.

QR-DIY: nr. 5.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet160e.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandse jeugd Prentenboek

In *Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandsche jeugd* (1860) beschrijft de Amsterdamse schoolmeester J. Schenkman het wel en wee van Jan als trompetter bij de Prins van Oranje. Het huwelijk van Jan Klaassen en *Katrijn* bestaat uit schelden en slaan; hun kroost wordt de deur uit geschopt. Als de *Dood* opkomt, jaagt Jan hem weg. De oud-Hollandse schelm is in het boek afgebeeld met een flinke buik en bult, draagt een kleurig kostuum met een steek en lijkt sprekend op de Franse *Polichinelle*.

Afbeelding: Poppenspe(e)lpastichetheater. Ontwerp: Hetty Paërl (2011). Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: video. QR-DIY: nr. 6. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak30a.pdf>

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Schenkman.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Wayang kulit en gamelan

Wayang-kulitfiguren en een gamelan-instrumentarium

Wayang kulit is schimmen- en poppenspel. De platte en leren figuren worden door de *dalang* – de poppenspeler – tegen een wit doek bewogen. Tussen hem en het scherm brandt een lamp.

Hierdoor ziet het publiek de figuren als schaduw.

De dalang zit met gekruiste benen op de grond. Tussen de tenen van zijn rechtervoet houdt hij een hamertje geklemd. Daarmee slaat hij tegen een houten kist om het tempo van de gamelanmuziek aan te geven.

Afbeelding: Poppenspe(e)lpastichetheater 'Javaans wayangspel'. Ontwerp: Hetty Paërl (1996).
Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 7.
Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pastiche04.pdf>

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppetheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/WayangGamelan>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Trek maar aan het touwtje

Trekpoppen

Het spelen met trekkoppen was in de negentiende eeuw zeer in zwang.

De figuren konden van hout of stof zijn, maar bekender zijn de uitvoeringen van papier. De platte trekkop heeft scharnierende ledematen die gaan bewegen als je aan een touwtje trekt.

De uitvoeringen van papier – gemaakt via kopergravure of lithografie – bestaan uit losse onderdelen: hoofd, armen, boven- en onderbenen en de torso.

De delen kon je uitknippen en zo nodig inkleuren. Sommige trekkoppen droegen kleding die van goud leek. Ze stellen vaak *commedia-dell'arte*-figuren voor, zoals *Polichinelle* en *Arlequin*. Het Franse woord voor trekkoppen is *pantins*, in het Duits *Hampelmänner* en de Engelse benaming voor een trekkop is *jumping jack*.

Afbeelding: trekkop om zelf te maken. Felicitatiekaart. Uitgeverij: gebr. Spanjersberg.
Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 8.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/trekkoppen.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

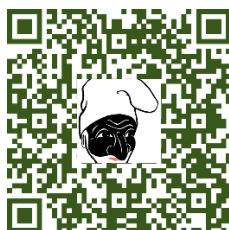
Pulcinella

Een Napolitaanse schelm

De Italiaanse *Pulcinella* komt uit de buurt van Napels. Hij is een figuur uit de *commedia dell'arte*, een toneelvorm die ontstond in de zestiende eeuw. Hij is de stamvader van veel Europese poppenclowns.

Pulcinella draagt een wit pak met hoge muts. Zijn zwarte *halfmasker* heeft een kromme neus. Deze lijkt op een vogelbek. Zijn naam is het verkleinwoord van 'pulcino' ('kuikentje'). De poppenspeler geeft Pulcinella een piepstem met behulp van een *pivetta* (keelfluitje).

Pulcinella kan de ene keer een man zijn, de andere keer een vrouw. In een spelscène wordt een kip verliefd op hem. Maar Pulcinella houdt alleen met zijn maag van haar. Hij braadt de hen en eet haar op. Zijn buik wordt steeds maar dikker. Hij bevalt van een ei en broedt het uit. Er komen allemaal Pulcinella-baby's uit.

Afbeelding: affiche met stervende Pulcinella en een aangesneden watermeloen. Maker: Ernest Pignon-Ernest, Napels. Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet16.pdf>. QR-DIY: nr. 9.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pulcinella.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Guignol en Gnafron

Traditioneel handpoppentheater uit Lyon

De hoofdpersoon in het volkspoppenspel van Lyon is *Guignol*. Hij is omstreeks 1800 ontstaan. Zijn vrouw heet *Madelon*. Guignol draagt een bruine pandjesjas. Op zijn hoofd zit een bonnet: een kapmutsje. Zijn haar loopt uit in een lange vlecht.

Zijn vriend, de schoenmaker *Gnafron*, draagt een hoge hoed. Hij heeft een drankneus. Als er geen werk is en geen eten, besluit de dronkenlap soep te trekken van zijn leren voorschoot: "In stukken gesneden, gebakken in een pan met ui, vet en azijn – dat is om je vingers bij af te likken!" In tegenstelling tot zijn buitenlandse neven wordt Guignol op de *linkerhand* van de poppenspeler gehouden.

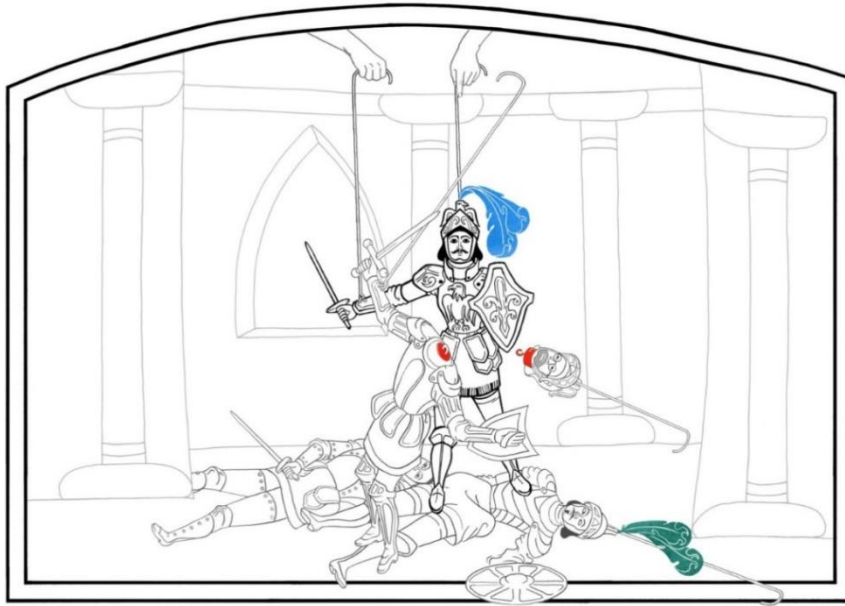
Afbeelding: Guignol en Gnafron. Illustratie: Elsje Zwart. Project, idee en concept: Otto van der Mieden.
QR-code: document. QR-DIY: nr. 10.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Guignol.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Europees stangpoppentheater

Sicilië, Brussel, Luik, Antwerpen, Tsjechië en Slowakije

Het Italiaanse eiland Sicilië heeft een rijke poppentheatertraditie. Er wordt met grote stangpoppen gespeeld, de *pupi*. Dat zijn zware en stijve 'marionetten' die van bovenaf worden bewogen. De staaf waaraan de figuur hangt, loopt door de kop en zit met een haak vast aan het houten lijf. Hierdoor kan het hoofd draaien. Aan de rechterhand zit een stang voor de manipulatie van de arm. De linkerarm wordt bewogen door een koord.

Befaamd zijn de verfijnde Tsjechische en Slowaakse *stangmarionetten*. *Poesjenel* is de benaming voor de traditionele Brusselse, Luikse en Antwerpse stangpop. Het woord is afgeleid van de Italiaanse *Pulcinella*. De theaters waren/zijn gevestigd in kelders in de volkswijken, vandaar de benaming *poesjenellenkelder*.

Afbeelding: Siciliaans stangpoppentheater. Illustratie: Elsje Zwart. Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 11.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/stangpoppen.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Karagöz en Hacivat

Turkse schimfiguren

Turkse schimmen zijn gemaakt van kleurig beschilderd, transparant leer en voorzien van perforaties. De figuren worden pal tegen het speelscherm bewogen door middel van een korte stok. Deze wordt bijna loodrecht ten opzichte van de schim gehanteerd. De hoofdfiguren zijn de gebochelde *Karagöz* en zijn vriend *Hacivat*.

In tegenstelling tot de andere figuren in het Turkse schimmenspel wordt Karagöz met twee stokken bewogen. Eén stok steekt in een gat in de schouder, de tweede zit aan zijn hand. En dat is niet voor niets, want hij mept er flink op los. Zijn naam betekent 'zwartoog'. Hij heeft een zwarte baard en draagt een tulband.

Het traditionele Griekse schimmentheater heet *Karaghiozis*, naar zijn hoofdfiguur. Het is ontstaan uit het Turkse Karagöztheater. De figuren zijn plat en van transparante kamelen- of ossenhuid gemaakt, maar vaak ook van karton of plastic.

Afbeelding: Turks schimmenspel. Karagöz en Hacivat, Illustratie: Elsje Zwart. Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 12.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Karagoz.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Erotiek in de poppenkast

Pikanterieën

Poppenspel en erotiek, kun je dat associëren met Jan Klaassen en de lat die hij vasthoudt? Let eens op de manier waarop hij dit attribuut tussen beide handjes klemt, zodat het als een stijve fallus omhoog staat. 'Ach nee', zal men zeggen, 'dat komt alleen door de hand van de speler.

Die moet – door het lappenlijf van de pop heen – de stok immers stevig kunnen vasthouden om ermee te meppen; dan krijg je vanzelf die stand. De stok van Jan is een wapen, het gaat te ver om daar iets seksueels achter te zoeken.'

Zou 't?

Afbeelding: kussende Jan Klaassen en Katrijn. Uit: 'De poppen-kast. Derde stuk: de vrouw van Jan Klaassen en de keukenmeid'. Illustratie: Carl Reinhardt (ca. 1900). Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 13.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/erotiek.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Internationale poppentheaterfiguren

Jan Klaassen, Katrijn, Mr Punch, Kasperl en Vitéz Lászlo

Poppenkastscènes met Jan Klaassen, Katrijn, de baby, de generaal, de beul en Jan met de Dood zijn eeuwenoud. Zij behoren tot een internationaal repertoire. Het spel wordt met handpoppen gespeeld. Per land zijn er kleine variaties.

Jan Klaassen, de hoofdfiguur van de Nederlandse volkspoppenkast, is in de tweede helft van de zeventiende eeuw ontstaan. Hij vertoont verwantschap met de Franse Polichinelle, Mr Punch uit Engeland, de Duitse Kasperl en Vitéz Lászlo uit Hongarije. Hun stamvader is de Italiaanse Pulcinella.

In de straatpoppenkast worden vaste attributen gehanteerd, zoals de knuppel en de koekenpan. Op het poppentoneel zijn de meeste attributen veel te groot in verhouding tot de poppen. Dit draagt sterk bij aan het slapstickkarakter van het spel. Het hanteren van de stok varieert van een ritmisch bewerken van het achterhoofd van de tegenstander tot het prikken in diens buik. Als de vijand is verslagen hangt deze slap over de speelplank.

Afbeelding: Maria Simons als de oud-Hollandse Katrijn en Poppenspe(e)lmuseumdirecteur en conservator Otto van der Mieden verkleed als Jan Klaassen. Kostuums: Birgit Tomesen. Foto: foto-Stad (2014). Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/PosterXVd.pdf>.

QR-DIY: nr. 14.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Poppenkastfiguren.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Wayangvormen uit Indonesië

Golek, kulit en topeng

Het woord wayang omvat poppen- (golek), schimmen- (kulit), maskerspel (topeng) en dans (wong) uit Indonesië. De dalang is de poppenspeler en leider van het gamelanorkest. Met gekruiste benen zit hij bij het kulitspel achter een wit scherm, met het gezicht naar het publiek gericht en zijn rug naar de muzikanten. De dalang beweegt de leren figuren, spreekt hun rol en zingt.

De clown Semar is dienaar en raadsman van goden en edelen. Hij heeft een flinke bil en buik, een groot gezicht en één tand in de mond.

Afbeelding: een spekkoeck/kwee lapis etende en donkere bril dragende Semar met het gezicht van Poppenspe(e)lmuseum-directeur en conservator Otto van der Mieden. De wayang-kulitfiguur draagt een gebatikte sarong (wikkelrok) met daarop een afbeelding van het familiewapen van de familie Van der Mieden. Tekening: Elsje Zwart. Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 15.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/wayangvormen.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Een tastbare ontmoeting

Een caleidoscoop vol zintuiglijke ervaringen

Een tastbare en tweetalige ontmoeting met internationale en karakteristieke poppentheaterfiguren in het Poppenspe(e)lmuseum. Een museaal en educatief erfgoedproject voor zienden en visueel beperkten.

Behandelde onderwerpen

De poppenspeler, de poppenkast, het handpoppenspel en attributen. Traditionele poppenspeltechnieken en -figuren. Oud-Hollandse Jan Klaassen en Katrijn. Pulcinella, een nar uit Napels.

De Engelse Mr Punch en de Franse Guignol uit Lyon.

Applaus!

Afbeelding: de oud-Hollandse Jan Klaassen met een knuppel. Project, idee en concept: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 16.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspeelmuseum.nl <https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/Video/TastbareOntmoeting>
<https://www.poppenspeelmuseumbibliotheek.nl/>

Wayang revolusi

Wayang-kulitspel

Op 27 december 1949 verwierf Indonesië de soevereiniteit. Het wayang-kulitspel toont hoe de Indonesische nationalisten in hun strijd tegen Nederland de traditionele wayangkunstvorm gebruikten als propagandamiddel. Wayang revolusi ontstond in 1947 als een speciale variant. In een tijd waarin media als radio en tv nog niet algemeen waren, was het populaire wayangspel hét middel om grote groepen te bereiken met de boodschap van de revolutie. De toeschouwers konden zich gemakkelijk verbinden met de herkenbare (standaard)karakters van de goede helden en hun kwade tegenstanders.

De hoofdrolspelers in de wayang revolusi zijn politici en de militairen van de twee partijen die elkaar bestreden. De bekendste personen zijn de Nederlandse generaals Spoor en Van Mook, de Indonesische president Soekarno en vicepresident Mohammed Hatta.

Naast de oud-Hollandse Jan Klaassen en zijn vrouw Katrijn, zijn ook de punakawan – de komische personages in de wayangverhalen, zoals Nala Gareng, Petruk en de wijze dwaas en goddelijke clown Semar te zien

Afbeelding: Soekarno – wayang kulit. Maker: Ledjar Soebroto. Project, idee en tekst: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 17.
Zie ook: <https://www.youtube.com/watch?v=BXD0h6cklgA>.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.youtube.com/watch?v=4JUoHaxl5TE&list=PL9C2041EFABED0733>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

De cium van Katrijn

Video en tactiel audioboek voor jong en oud

'De cium van Katrijn' is een Nederlands-Indisch en kleurrijk kijk-voel-ruik-lees-speel-en-luisterboek voor visueel beperkten en zienden.

De vilten pagina's bevatten traditionele poppenkastscènes met de oud-Hollandse Jan Klaassen, zijn vrouw Katrijn, en de Javaanse wayang-kulitclowns de punakawan Semar, Nala Gareng, Bagong en Petruk.

De poppenkasttafereeltjes spelen zich af binnen een stoffen kader met een batikmotief en stelt als het ware de omlijsting van een traditionele theateropening voor. De tekst wordt weergegeven in combischrift: twaalf rijmpjes in de vorm van korte vraag- en antwoordversjes. Ze zijn uitgevoerd in braille op transparant kunststof met daaronder de synchroon lopende tekst in drukletter.

Ontwerp: Birgit Tomesen en Otto van der Mieden, idee en Nederlands-Indische tekst. Braille: CBB. Gamelan- en draaiorgelcompositie: Renadi Santoso. Video: Thomas de Graaf. Project en concept: OvdM. QR-code: filmregistratie. QR-DIY: nr. 18.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/ciumvideo_4
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Diponegoro

Wayang-kulitspel

In het wayang-kulitspel 'Diponegoro' gaat het om de zeer gelovige prins Diponegoro in zijn krachtmeting met de Nederlandse overheersers en Indonesië: de zogenoemde Java oorlog (1825-1830). Diponegoro had de overtuiging dat hij door Allah was aangewezen om een opstand te leiden tegen de ongelovige en koloniale bezetters.

Zo ontstond er een – in de ogen van de Javanen – heilige oorlog waarbij iedereen zich moest aansluiten, zowel de adel als de boeren.

In de wayangvoorstelling worden de strijders van beide partijen gesymboliseerd door twee dieren: de buffel stelt het Javaanse leger voor, een leeuw de Hollandse tegenpartij. Na een hevige strijd gaf de prins zich over. Ondanks een vrijgeleide werd hij door de opperbevelhebber van het Nederlandse leger luitenant-generaal De Kock en luitenant-generaal Van Geen gevangen genomen en verbannen naar het eiland Celebes.

Diponegoro stierf in 1855. De Java oorlog heeft aan meer dan 200.000 Javanen en 8.000 Europese soldaten het leven gekost.

Afbeelding: Diponegoro – wayang kulit. Maker: Ledjar Soebroto. Project, idee en tekst: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 19.
Zie ook: <https://www.youtube.com/watch?v=BXD0h6cklgA>
en <https://www.youtube.com/watch?v=eUGd3WL8zUA>.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet154.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Kancil

Wayang-kulitspel

De spelende dalang op het wayangrekwisiet draagt een hooggesloten fluwelen jasje (beskap). Om zijn middel is een smalle reep stof gewikkeld (stagèn) met daaromheen een gordel (sabuk). Daarin steekt een dolk (kris). Daaronder wordt een wikkelrok (sarong) gedragen. Op zijn hoofd draagt hij een blangkon. Dit typisch Javaanse hoofddeksel is vaak gemaakt van een gebatikte stof. De dalang zit op een lap die meerdere keren is dubbelgevouwen.

Afbeelding: wayang-rekwisiet – wayang kulit. Maker: Ledjar Soebroto. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet150.pdf>
Project, idee en tekst: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: nr. 20.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppetheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Kancilposterfiguren.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Quiz

Nederlands-Indisch vraag-en-antwoordspel

Een tweetalig offline multiple-choice computerspel. Maak samen met Kantjil het dwerg Hertje kennis met Indonesische uitdrukkingen, namen en personen, en ontdek de diverse wayangvormen aan de hand van een twintigtal vragen. Beluister enkele geluidsfragmenten en ontmoet grappige en curieuze kulit-figuren.

Afbeelding: een tweetalig offline multiple-choice computerspel in een houten poppenkastje met aanraakscherm en een bewegende Kantjil. Wayang-kulitfiguur: Ledjar Soebroto. Techniek: Thomas de Graaf. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet150.pdf>.
Project, idee, vormgeving en tekst: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: nr. 21.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://quizwayang.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Papieren theater

Spelen met figuren en decors

Het papieren theater is een van de huiselijke genoegens van het negentiende-eeuwse gezin. Deze vorm van *Juvenile Drama* imiteert in decors, theateropbouw en -effecten, in 'acteurs' en in de gespeelde stukken rechtstreeks zijn grote voorbeeld: het échte theater.

Afbeelding: Paljas met het gezicht van museumdirecteur en conservator Otto van der Mieden.
Bewerkte illustratie uit: 'Kasper' – kinderboek (Nederland, ca. 1880). Illustratie gezicht: Els Zwart. Zie ook: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak05a.pdf>.
Project, idee, vormgeving en tekst: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: nr. 22.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Papierentheater22.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Chinese schimmen

Ombres chinoises en handschaduwspel

Gedurende de achttiende en de negentiende eeuw waren kinderprenten, ook wel volks- of centsprenten genoemd, in zwang. Het waren beeldverhalen. De onderwerpen waren zeer divers: sprookjes, planten- en dierenrijk, karikatuurprenten enz.

Een handschaduwbeeld ontstaat door de hand(en) tussen een muur of halftransparant scherm en een lichtbron te houden. Door bepaalde standen van de vingers kunnen schaduwbeelden tevoorschijn worden getoverd die bijvoorbeeld een zwaan, een duif, een hond, een konijntje of zelfs een mens voorstellen.

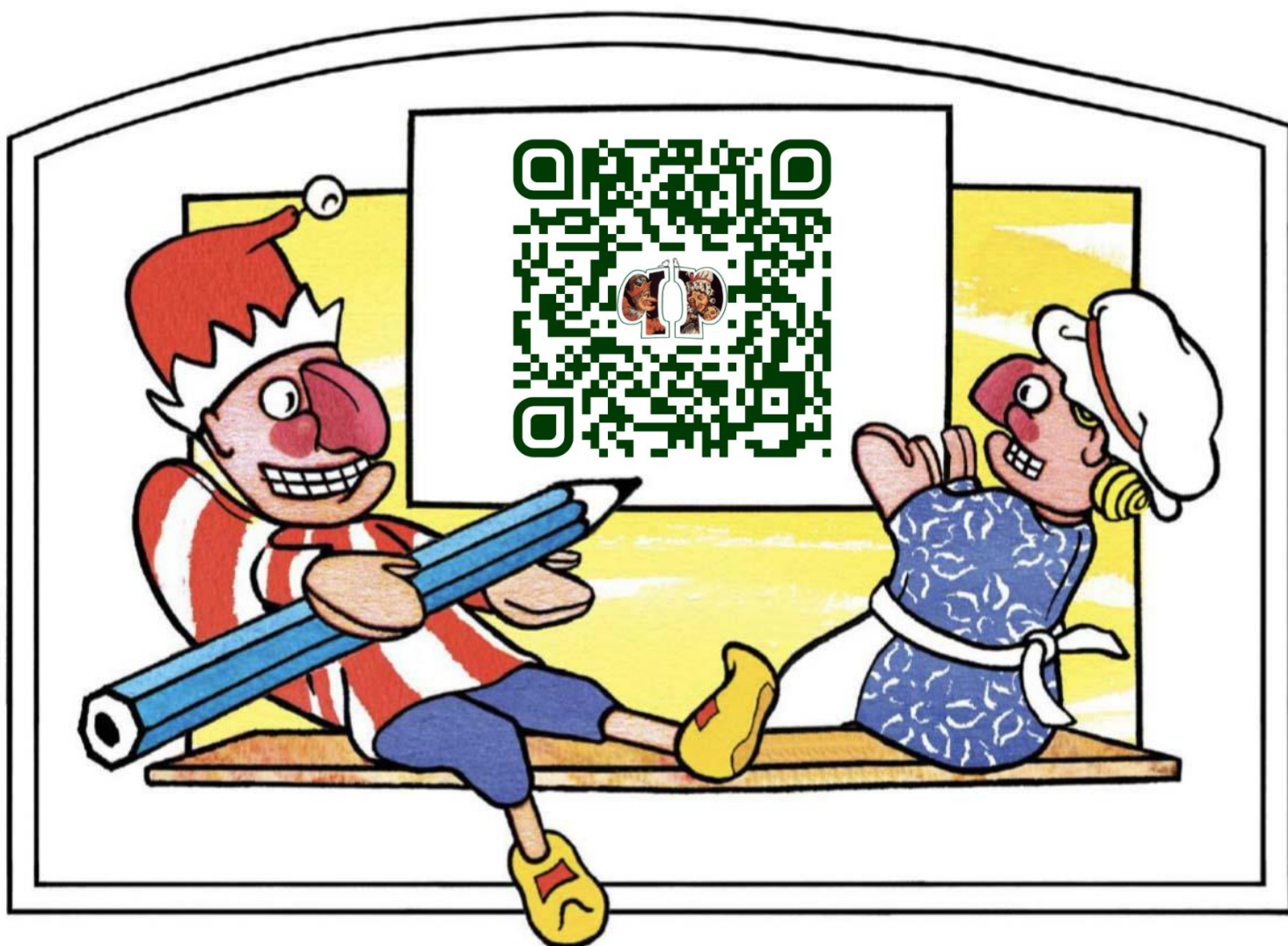

Afbeelding: Transformations Instantanees – Ombres chinoises (Frankrijk, ca. 1880). Project, idee, vormgeving en tekst: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: nr. 23.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/chineseschimmen.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Welcome

Opening days and times

The Dutch Puppetry Museum/Poppenspe(e)lmuseum is open on Wednesday, Saturday and Sunday from 12 noon to 5 p.m.

Advance booking is required. Opening days and times can be extended on request.

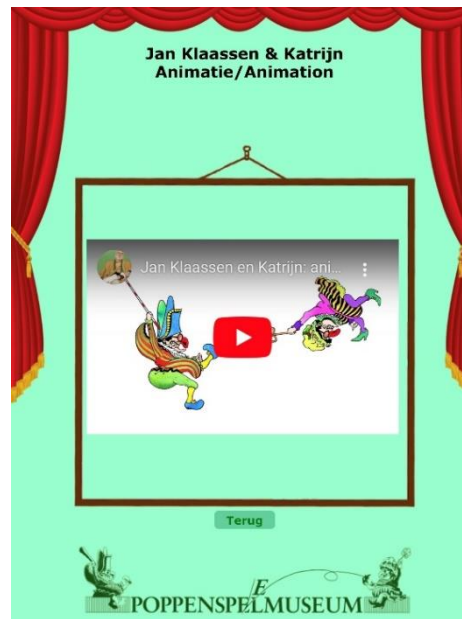
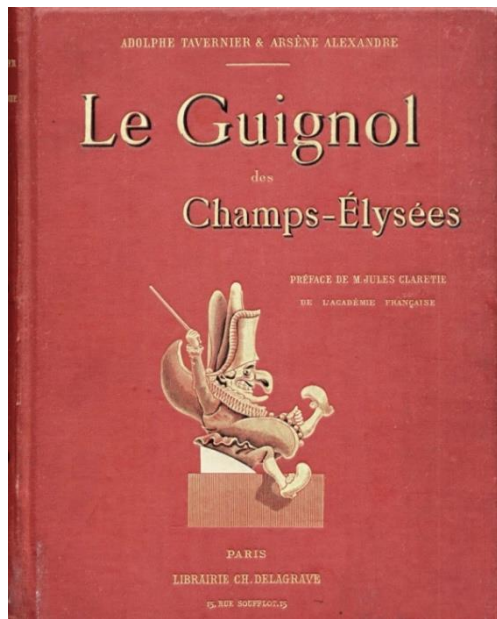
Picture: the old-Dutch Jan Klaassen and his wife Katrijn. Glove puppets. Illustration : Elsje Zwart.
QR-code: website Puppetry Museum/Poppenspe(e)lmuseum. Concept: Otto van der Mieden.
QR-DIY: no. 1. See also: <https://youtube.com/@OTTOPOPMUS>.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/reserverenreservation.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Logo

Animation film with the old-Dutch Jan Klaassen and Katrijn

On the left-hand side of the museum logo you can see Jan Klaassen, the Dutch cousin of the English Mr Punch: he is wielding a club. On the right you see the cheerful descendant of the Italian Pulcinella, Jan's wife Katrijn (the equivalent of the British Judy). She is waving a carpet beater. She is playfully tugging the letter 'E' out of the name of the museum with a string wrapped around her foot, pretending she is the puppeteer who is holding all the strings.

This extra letter 'E' is a play on words in Dutch: combining a play with playing, meaning that this is not only a museum where you can look around, but specifically one where the visitor is himself asked: "Do you want to try it yourself?"

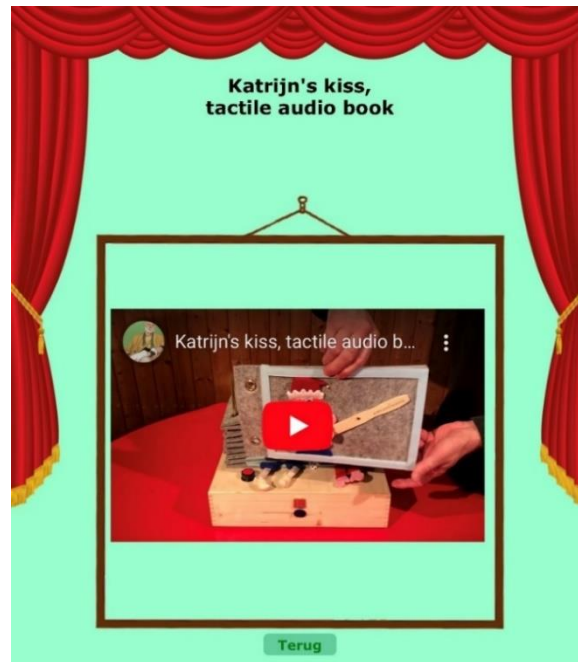

Concept logo: Ad Swier. QR-code: animation film with the old-Dutch Jan Klaassen and his wife Katrijn. Realization: Thomas de Graaf. Concept: Otto van der Mieden. QR-DIY: no. 2.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/animatie.html>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Katrijn's kiss

Video and tactile audio book

'Katrijn's kiss' / 'De kus van Katrijn' is a colourful look-feel-smell-read-and-listen book on puppet theatre in five languages, created for blind and visually impaired people of all ages as well as their sighted companions.

The picture book is available in Dutch, Dutch-Indonesian, Frisian, German and in English. The tableau de la troupe consists of: the humpbacked Dutch Jan Klaassen, Guignol and his friend Gnafron – the cobbler from the French city of Lyon, the Hungarian Vitéz László, and Pulcinella from Italy. And also the Javanese punakawan/ clowns Semar, Nala Gareng, Petruk and Bagong.

Design: Birgit Tomesen and Otto van der Mieden, idea and Dutch text. Braille: CBB.

Music: 'La musica notturna delle strade di Madrid' – Night Music of the Streets of Madrid ('Minuetto dei Ciechi' – The Minuet of the Blind Beggars).

Composer: Luigi Boccherini (ca. 1780). Video: Thomas de Graaf.

Project and concept: OvdM. QR-code: film registration.

QR-DIY: no. 3.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/boek_en
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

A look behind the scenes of puppet theatre

Exhibition

A beautifully designed, interactive and educational presentation with international puppet theatre figures, accompanied by Dutch and English documents, and a website for the blind and partially-sighted. This exhibition comprises a number of tactile pictures and objects and about thirty figures in several forms of puppet theatre, such as hand puppet, rod marionette, rod puppet, mask, and marionette performances, Jumping Jack puppets, shadow puppetry, and wayang play.

Concept, idea, text and voice: Otto van der Mieden. Video: Robbe van der Mieden.
QR-code: film registration. QR-DIY: no. 4.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/tentoonstellingen>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

A silenced buffoon

A photo, a graphic image and a quote

This graphic image is based on one of the 'Royal Portraits': a stage-set photograph from the 'Blacks' series of photographs by Erwin Olaf.

Title: '19 February 1990'. Illustrator Elsje Zwart has converted visual elements of the photograph into a graphic image, to be used for a relief drawing for the visually impaired.

Quote: 'Uit je ogen zul je kijken, alle horizonten zullen wijken en nieuwe openingen scheppen ruimte'. Free translation: 'Through your eyes you will look, all horizons will be parting, and new openings creating space'. A quotation from the poem 'Mimicri: un déjà disparu' by Simon Vinkenoog (1928-2009), a Dutch writer, poet, and literary performer.

Picture: tactile graphic image by Elsje Zwart. Project: A look behind the scenes of puppet theatre: seeing, hearing, feeling and exploring. Concept and realization: Otto van der Mieden. QR-code: document. See also: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet160e.pdf>. QR-DIY: no. 5.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet160e.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

The life story of Jan Klaassen

Dutch picture book

This 'Pastiche theatre', which was created by Hetty Paërl, is based on *Het leven van Jan Klaassen verteld aan de Nederlandsche jeugd* (1860). In this picture book, school teacher J.T. Schenkman from Amsterdam describes the ups and downs of the old Jan Klaassen figure as a child and as a trumpeter in the army of Stadtholder William II of the Netherlands, Prince of Orange.

After the death of the Prince in 1650, Jan Klaassen becomes a tightrope walker, a sailor and a puppeteer. He marries Katrijn. Their marriage is violent with a lot of scolding and hitting. Their offspring is kicked out of the door. When Death comes on stage, Jan chases him away.

Jan Klaassen is depicted with a big potbelly and a hunchback. He wears a colourful costume and a tricorne hat. In this way, he really resembles the French Polichinelle and the English Mr Punch. Katrijn (Judy) wears a mob cap.

Picture: Pastiche theatre. Concept and realization: Hetty Paërl and Otto van der Mieden (2011).
See also: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak30d.pdf>
QR-code: video. QR-DIY: no. 6.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Schenkman.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Wayang kulit and gamelan

Shadow and rod puppet theatre

Wayang kulit is shadow and rod puppet theatre. The figures used in wayang play are made of leather. Some wayang figures are made of wood, such as the three-dimensional *wayang golek* and the flat *wayang klitik*. *Wayang wong* theatre ('wong' means 'human') involves 'real' actors. *Wayang topeng* is a dance performance in which wooden masks are used.

The *dalang* (puppeteer) moves all the figures, speaks their texts, sings, and directs the gamelan orchestra that sits behind him.

Picture: *Poppenspe(e)lpastichetheater* – Javanese wayang play. Design: Hetty Paërl (1996).
Project idea: Otto van der Mieden. QR-code: video. QR-DIY: no. 7.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/WayangGamelanEng>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Just pull my strings

Jumping Jack puppets

Performing with Jumping Jack puppets was particularly popular during the 19th century. The puppets were sometimes made of wood or fabric, but the paper versions are better known.

They were available in the form of 'popular prints': a folk or children's printed image that was in circulation during the 1800s. The flat Jumping Jack has hinged limbs that move when you pull a string.

The figures are made of loose parts: a head, arms, upper and lower legs, and a torso. These figure parts could be cut out and coloured, if so desired. In German the Jumping Jack is called 'Hampelmann', in Dutch 'trekpop', and its French name is 'pantin'.

Picture: paper Jumping Jack - DIY. Project idea: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: no. 8.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/JumpingJacks>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Pulcinella

An Italian clown

The Italian Pulcinella is the forefather of many European clown puppets. He originates from the Naples area. Pulcinella wears a white costume and a tall hat. His black half mask has a hooked nose. It looks like a bird's beak. His name is the diminutive of 'pulcino' (or little 'chick'). By using a pivetta (a throat whistle), the puppeteer gives Pulcinella a squeaky voice.

Sometimes Pulcinella is a man and sometimes a woman. In a frequently played scene, a chicken falls in love with him. But the only way to Pulcinella's heart is through his stomach. He fries and eats the chicken. His belly then starts to get bigger and bigger until he lays egg, which he hatches. Lots of little Pulcinella babies come out of the egg.

Picture: poster with Pulcinella. Design: Ernest Pignon-Ernest, Naples.
Project idea: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: no. 9.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/PulcinellaEng>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Guignol and Gnafron

Théâtre Le Guignol de Lyon

Guignol is the main character in French folk puppet theatre. He was created in Lyon around 1800. Guignol wears a brown tailcoat with gold-coloured spherical buttons on top of his waistcoat and he has a bow tie under his chin. On his head is a bonnet - a brimless cap - and his hair is plaited into a long braid.

Gnafron, a poor cobbler with fiery red cheeks, is Guignol's best friend. He loves his wine. 'Gnaf' means 'cobbler'. When Gnafron has no work - and therefore no food - he decides to make soup out of his leather pinafore - a type of apron. He jokingly says: 'Cut up into pieces, fried in the frying pan with a bit of butter, onions and vinegar, it is really delicious!'

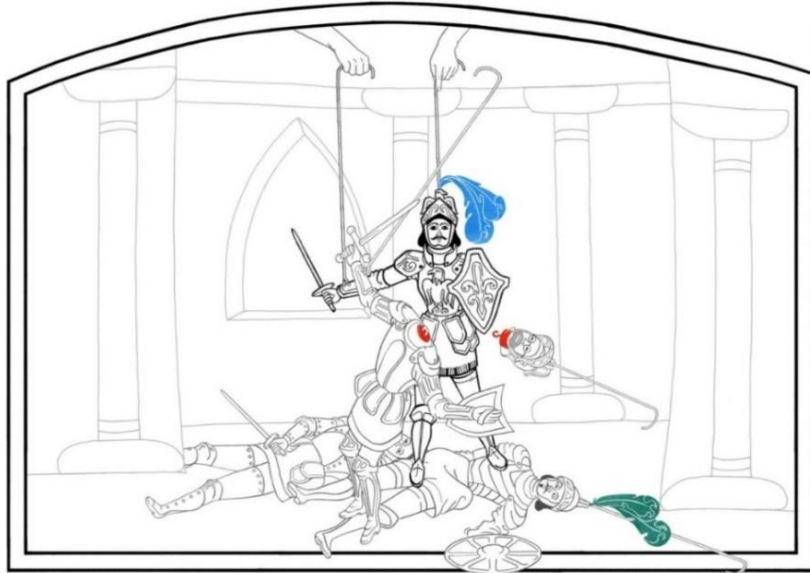

Picture: Guignol and Gnafron. Design: Elsje Zwart. Project idea: Otto van der Mieden. QR-code: document. See also: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak13a.pdf>. QR-DIY: no. 10.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/GuignolGnafronEng>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Rod puppet theatre

Sicily, Brussels, Liège, Antwerp, Czech Republic and Slovakia

The Italian island of Sicily has a rich tradition in puppet theatre. There they perform with rod puppets: the *pupi*. These are heavy, stiff 'marionettes' that are moved from the top.

The rod from which the puppet hangs, runs through its head and is attached to its wooden body with a hook. In this way its head can turn. A stick is attached to the right hand so the arm can be manipulated. The left arm is moved with a string.

The rustic Tchantchè is a comical character in the traditional rod puppet theatre from the Belgian city of Liège. 'Poesjenellen' is the name of the rod puppets from the Belgian city of Antwerp. They are sturdy, heavy puppets that hang from a rod which is either hooked to their heads, or runs straight through the head, and is hooked to their torsos.

The top end of the rod is bent to create a handle for the puppeteer.

Picture: Sicilian rod puppet theatre. Design: Elsje Zwart. Project idea: Otto van der Mieden. QR-code: document. See also: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pastiche15.pdf>. QR-DIY: no. 11.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/rodpuppettheatre>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Karagöz and Hacivat

Shadow figures from Turkey

Turkish shadow figures are made of transparent leather which is decorated with holes and painted colourfully. These performances are part of a centuries-old theatre tradition. The figures are held right up against the screen and are moved with short rods, which are perpendicular to the shadow figures themselves.

The main characters are Karagöz and his friend Hacivat. Unlike the other characters, Karagöz is moved with two rods. One passes through a hole in his shoulder, the other is attached to his hand. And a good thing too, because he deals out some hefty punches.

Karagöz has a hunchback and a black beard, and he wears a turban. Unlike Hacivat, he is uncultured and impulsive. Poverty is the only thing they have in common.

Picture: Karagöz and Hacivat, Design: Elsje Zwart. Project idea: Otto van der Mieden.
QR-code: document. QR-DIY: no. 12.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/Turkish_Greece_shadow_figures
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Puppet theatre and eroticism

Provocative associations

Puppet theatre and eroticism, can you relate this to the old-Dutch Jan Klaassen character and the club he is holding? Have a good look at how Jan squeezes the object between his little hands; upright like a stiff phallus. 'Well no', some would say, 'that's just the puppeteer's doing. After all, the puppeteer puts his hand through the puppet's cloth body, holding on tight to the club to deal a few hefty blows. That is what causes Jan Klaassen's suggestive posture. Jan's club is a weapon. It would be going too far to interpret this as something sexually explicit.'

Would it?

Picture: the Dutch Jan Klaassen and his wife Katrijn. Imprint: 'De poppen-kast. Derde stuk: de vrouw van Jan Klaassen en de keukenmeid'. Design: Carl Reinhardt (ca. 1900).

Project idea and Dutch text: Otto van der Mieden. QR-code: document.

QR-DIY: no. 13.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppetheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504

info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/erotiek.pdf>

<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

International puppetry figures

Jan Klaassen, Katrijn, Mr Punch, Kasperl and Vitéz Lászlo

Folk puppet theatre is based on centuries-old traditions, whereby figures, performance techniques, and props have been passed down from one generation to the next. An international repertoire has originated from national puppet theatres influencing each other.

A variety of standard props such as a little box, a club, a frying pan, sausages, a carpet beater, gallows, a broom, an organ grinder's collecting box and a puppet theatre bell are used in traditional puppet theatre. Most of these props are disproportionately large compared to the puppets on the tiny puppetry stage. But this adds to the slapstick-like nature of the performance.

Picture: Maria Simons – Katrijn, and Dutch Puppetry Museum director and curator Otto van der Mieden – Jan Klaassen. Costume: Birgit Tomesen. Photo: fotoStad (2014), Project idea: OvdM. QR-code: document. See also: [https://www.poppenspe\(l\)museumbibliotheek.nl/pdf/PosterXVd.pdf](https://www.poppenspe(l)museumbibliotheek.nl/pdf/PosterXVd.pdf). QR-DIY: no. 14

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspe(l)museum.nl [https://www.poppenspe\(l\)museumbibliotheek.nl/Video/Folkpuppetry](https://www.poppenspe(l)museumbibliotheek.nl/Video/Folkpuppetry)
[https://www.poppenspe\(l\)museumbibliotheek.nl/](https://www.poppenspe(l)museumbibliotheek.nl/)

Wayang from Indonesia

Golek, kulit and topeng

The concept of 'wayang' comprises various forms of puppetry and dance. *Wayang kulit* is shadow and rod puppet theatre. Semar the clown is the servant and adviser of gods and aristocrats. The fat character has clownish features: a broad face, a boxer's nose, a large protruding naked belly, a tuft of hair on his head, a huge bum, and only one tooth in his mouth.

During the rod puppet and shadow performance, the dalang (puppeteer) is seated cross-legged in front of or behind a white screen. With a small wooden mallet - that is held between his toes - he strikes a wooden chest to set the tempo of the music played by the *gamelan* orchestra.

Picture: farting Javanese jester Semar, who is munching away on spekkoek/kwee lapis (a Dutch-Indonesian layered cake), with Otto van der Mieden's (Puppetry Museum director and curator) face. Semar wears a batik sarong (wraparound skirt) depicting the coat of arms of the Van der Mieden family. Illustration: Elsje Zwart. Project idea: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: no. 15.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
 info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamphlet151d.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

A touch-and-feel meeting

An inspiring kaleidoscope full of sensory experiences

The Puppetry Museum introduces visually impaired people to the magical world of puppetry, by letting them touch and feel characteristic puppet theatre figures.

The tableau de la troupe consists of: the humpbacked Dutch Jan Klaassen and the traditional British Mr Punch, Guignol and his friend Gnafron – the cobbler from the French city of Lyon, the Hungarian Vitéz László, and Pulcinella from Italy.

Applause!

Picture: old-Dutch Jan Klaassen. Project, idea and concept: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: no. 16.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/AtouchandfeelmeeingQR.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Wayang revolusi

Wayang kulit performance

On 27 December 1949 Indonesia obtained sovereign power. The wayang kulit play presents how the Indonesian nationalists used this traditional wayang art form as a means of propaganda in their fight against the Netherlands. In 1947, Wayang Revolusi originated as a special variant on wayang theatre. In an era that media such as radio and television were not very common, the popular wayang play was the ultimate means for addressing large groups with the message of the revolution.

The spectators could easily identify with the recognisable, standard and less standard characters of noble heroes and their evil opponents. Wayang Revolusi's main characters are politicians and service-men of both parties that were engaged in combat with each other during the fight for independence. Well-known characters include Dutch generals Spoor and Van Mook, the Indonesian Vice President Mohammed Hatta, and President Sukarno.

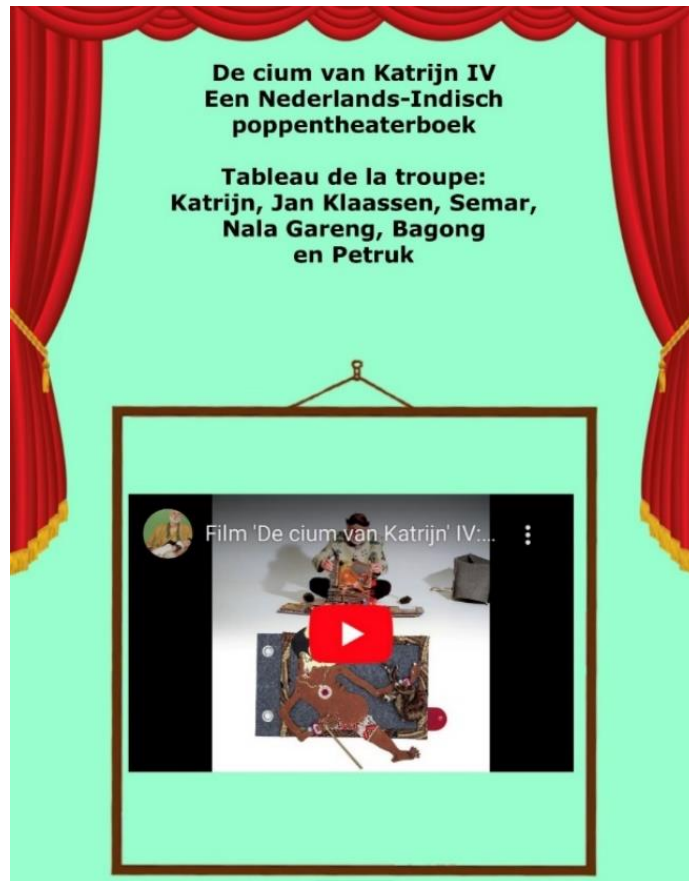

Picture: Soekarno – wayang kulit. Design: Ledjar Soebroto. Project, idea and text: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: no. 17. See also: <https://www.youtube.com/watch?v=BXD0h6ckIlgA>.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.youtube.com/watch?v=4JUoHaxI5TE&list=PL9C2041EFABED0733>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

De cium – kiss – van Katrijn **Dutch-Indonesian tactile puppetry audio book**

'De cium – kiss – van Katrijn' is a colourful puppet theatre book, and suitable for people of all ages: a meeting between two old-Dutch puppetry characters and four Javanese punakawan (wayang kulit clowns).

In a series of puppetry scenes, Katrijn (the Dutch Judy) first proposes to Jan Klaassen (the Dutch Mr Punch). Next she asks Semar, Nala Gareng, Bagong, and Petruk to marry her, but they all say 'no'. Petruk advises her to marry Jan Klaassen. Jan finally gives in and agrees to marry Katrijn, who then kisses him (kus, kiss, cium).

Design: Birgit Tomesen and Otto van der Mieden, idea and Dutch-Indonesian text. Braille: CBB. Gamelan and barrel organ composition: Sinta Wullur. Video: Thomas de Graaf. Project and concept: OvdM. QR-code: film registration. QR-DIY: no. 18.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/Video/ciumvideo_3
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Diponegoro

Wayang kulit performance

The wayang kulit performance 'Diponegoro' is about the fight against Dutch rule led by Islamic Prince Diponegoro during the Java War – or Diponegoro War – that was fought in Java between 1825 and 1830. Diponegoro – the 'William of Orange' of Indonesia – is one of the first key figures of upcoming nationalism in the former Dutch East Indies.

Picture: Diponegoro – wayang kulit. Puppet: Ledjar Soebroto. Project, idea and text: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: no. 19.
See also: <https://www.youtube.com/watch?v=eUGd3WL8zUA>
and <https://www.youtube.com/watch?v=BXD0h6cklgA>.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamflet154.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Kancil

Wayang kulit prop

The Dutch Puppetry Museum has commissioned dalang and wayang kulit puppeteer Ki Ledjar Soebroto to create this special wayang prop depicting the highly regarded Javanese Ki Nartosabdo while performing.

This famous wayang puppeteer and Ledjar Soebroto's tutor is wearing a beskap, a high closed, velvet jacket. A stagèn (narrow strip of cloth) has been wrapped around his waist with a sabuk (belt) on top, and a kris (dagger) stuck in between. Underneath the belt, he is wearing a sarong (wrapped skirt), and he has a blangkon (traditional Javanese headdress) on his head.

Picture: a dalang prop (wayang kulit). Created by: Ledjar Soebroto (2014). See also: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Pamphlet152d.pdf>.
Project, idea and text: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: no. 20.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/kancilposterfigures.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Quiz

Dutch-Indonesian multiple-choice play

A multiple-choice computer game. Learn more about Indonesian expressions, names and persons through just over 20 questions. Discover different wayang techniques, listen to a few sound clips, and meet comical, unusual characters.

Tap on the touchscreen with your fingertip: the game can begin.

Picture: an offline multiple-choice computer game with Kancil. Wayang kulit figure: Ledjar Soebroto. See also: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/kancilposterfigures.pdf>. Hard- and software: Thomas de Graaf. Project, idea and text: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: no. 21.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppettheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://quizwayang.dutchpuppetrymuseumcollection.com/>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Paper theatre

Juvenile Drama

The paper theatre is a type of miniature theatre that used to be very popular in European upper-middle class circles during the nineteenth and early twentieth centuries. People could buy assembly sheets of cardboard toy theatres with prints of theatre facades, sceneries and small figures. The parts needed to be cut out and stuck together.

By means of long 'sliders', the paper puppets could be moved up and down the small stage. The puppets were flat and, usually, did not have any moving parts. They always faced the audience.

Picture: a buffoon with the snout of museum director and curator Otto van der Mieden. Illustration adapted from: 'Kasper', picture book, the Netherlands (1800). Snout: Elsje Zwart.
See also: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Doepak05d.pdf>.
Project, idea and text: Otto van der Mieden. QR-code: document.
QR-DIY: no. 22.

Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/Papertheatrevideo.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Shadow play and shadow puppetry

Ombres chinoises and hand shadow play

In shadow play and shadow puppetry a screen or a wall is used on which the shadow of the puppeteer, his hands or a puppet appears. In the meantime figures, objects or body parts are illuminated, such as the hands, the head or even the entire body.

European shadow puppetry is usually referred to with the French term *ombres chinoises*.

Picture: Transformations Instantanees - Ombres Chinoises (France, ca. 1880). Project, idea and text: Otto van der Mieden. QR-code: document. QR-DIY: no. 23.

**Poppenspe(e)lmuseum [ANBI] Musée de Marionnettes et de Guignol
Puppentheatermuseum Puppetry Museum**

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL T: +31(0)578 - 631329/560239 M: +31 (0)648770504
info@poppenspelmuseum.nl <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/pdf/shadowplay.pdf>
<https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Met dank aan/With thanks to

Vrienden van het Poppenspe(e)lmuseum
Friends of the Dutch Puppetry Museum

DOOPSGEZIND
PRDIKFONDS
HAARLEM

ZABAWAS

Gelderse
Blinden
Stichting

O N D E R
N O S S I M
L T U U R
N E T E M
S C H A P

RCOAK

Fonds voor een
menswaardig bestaan

Afbeelding voorplat/Picture cover: Paljas zonder gezicht/The buffoon without a snout. Bewerkte illustratie uit/Illustration adapted from: 'Kasper', kinderboek/picture book, Nederland/the Netherlands (ca. 1880). QR-code: <https://www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl/>

Poppenspe(e)lmuseum Musée de Marionnettes et de Guignol Puppentheatermuseum Puppetry Museum
Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel./Tél.: +31(0)578 - 56 02 39 Info: +31(0)578 - 63 13 29
info@poppenspelmuseum.nl www.poppenspelmuseum.nl www.poppenspel.info
www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl
www.geheugenvannederland.nl